
Fördröjd humanisering i Sydafrika genom isolering?

Det vidriga sydafrikanska apartheid-systemet, som formellt varit i kraft i drygt femtio år, håller på att upplösas. Även i den delen av världen kan man nu märka en vandring mot mänskligare ekonomiska och sociala relationer. Bakslag kommer att inträffa, men torde inte kunna bromsa processen mer än tillfälligt. FN har fördömt systemet i resolutioner och genom försök att stoppa vapenhandeln. Vissa länder, däribland Sverige, har gått längre och infört egna lagar som starkt begränsat det ekonomiska umgänget med Sydafrika.

Tanken har varit att isolera Sydafrika och därigenom tvinga fram reformer. Målet har förvisso varit gott, men har medlet varit effektivt? Är det självklart att inte rakt motsatt politik, dvs intensifierade kontakter, hade lett till att förändringsprocessen kommit igång snabbare?

Det finns minst tre aspekter på frågan. För det första, om man genom ekonomiska påtryckningar skall kunna tvinga fram ett ändrat beteende hos motparten så krävs normalt att åtgärderna har en påtagligt negativ effekt på motpartens ekonomi. De studier som har gjorts över ekonomiska sanktioner mot olika länder visar tämligen entydigt att sanktioner sällan har någon större effekt. Det beror dels på att det oftast finns läckor i form av länder som inte ansluter sig till sanktionspolitiken, dels på den flexibilitet och de avsevärda sub-

stitutionsmöjligheter som finns i marknadsekonomier. Sanktionerna mot Sydafrika har inte hindrat landets BNP från att växa med i genomsnitt 3,4 procent per år mellan 1970 och 1980 och med 1,5 procent per år mellan 1980 och 1988.

För det andra medför det faktum att ekonomin består av många olikartade delar, att i den mån en sanktion har genomslagskraft så är det betydelsefullt vilken typ av varor, tjänster eller aktiviteter den omfattar. Annars finns risk att det blir helt fel grupper som drabbas. I fallet Sydafrika finns det t ex forskning som tyder på att på kort sikt kanske sanktioner mot jordbrukssektorn, där de politiskt dominerande boerättlingarna har starka intressen, och på längre sikt sanktioner mot industrisektorn, där boernas andel ökar, skulle kunna motiveras under vissa förutsättningar. Urskillningslöst bojkottande är svårt att försvara.

För det tredje bör reformer, för att bli mer än pappersparagrafer, ha stöd i allmänt godtagna idéer i landet, och det är svårt att tänka sig att humana idéer skulle spridas effektivare genom att man avskärmar sig från dem man vill sprida idéerna till än genom att man, tvärtom, tar vara på alla tillfällen till kontakter. Kristendomen spreds inte genom att de första kristna isolerade sig från omvärlden, utan i första steget genom att apostlarna verkade mittibland sina landsmän, se-

nare till andra folk genom Pauli resor och längs de romerska handelsvägarna genom dem som färdades där.

Idéer sprids genom kontakter. Den arabiska renässansen anses ha utgjort grunden för den västerländska, och det var självfallet inte genom isolationism denna kulturpåverkan kom till stånd. Grundprincipen för idéspridning gäller ända ner till vardagslivets detaljer: att kletigt och sliskt bröd inte har samma ställning som för trettio år sedan när det gäller vår uppfattning om hur ett gott bröd är beskaffat torde vi främst kunna tacka invandrarna för.

Det tål att upprepas: idéer sprids genom kontakter. Låt oss t ex göra tankeexperimentet att ett omfattande studentutbyte hade organiserats de föregående decennierna mellan Sydafrika och de västländer som i stället valde bojkott. Då skulle det nu finnas fler nyckelpersoner i Sydafrikas näringsliv, förvaltning och kulturliv som intensivt konfronterats med miljöer med en humanare syn på människovärde och mänskliga relationer än den apartheidpolitiken representerar. Det är svårt att tro att detta skulle ha bromsat snarare än påskyndat processen mot ett humanare system.

Emellertid har det varit tabubelagt att ifrågasätta isoleringen som medel. Den idrottsman, politiker eller artist som till äventyrs trott att kontakter är effektivare än bojkott, och som tagit konsekvenserna härav och uppträtt i Sydafrika, har hamnat på svarta listan och utestängts från en mängd sammanhang.

Sammanfattningsvis finns det skäl att ifrågasätta den officiella svenska Sydafrikapolitiken under många år. Det finns också skäl att tvivla på nyt-

tan av den verksamhet som ISAK och motsvarande organisationer i andra länder har genomfört i sin upprördhet över orättvisorna. Även om man just nu skulle kunna skönja ett visst samband mellan förändringarna i Sydafrika och ultimativa åtgärder som andra länder vidtagit, så är det naturligtvis möjligt att en annan hållning under det senaste kvartseket hade lett till snabbare och bredare förankrade resultat.

Kanske den rätta frågan är: Hur mycket tidigare hade förändringsprocessen i Sydafrika kommit igång ifall regeringar och organisationer i stället för att gå in för att isolera Sydafrika hade satsat helhjärtat på att få till stånd så mycket utbyte med landet som möjligt? Fem år? Femton år?

BO SANDELIN